

STANISLAV BAČAR

(1938–2012)

iskalec biserov med knjigami

Priložnostna razstava starih in redkih tiskov
iz knjižnice Stanislava Bačarja.

STANISLAV BAČAR

29.6.1938–5.5.2012

Stanislav Bačar se je rodil v Dolenjah pri Ajdovščini kot prvi izmed treh otrok. Družina je kmalu ostala brez očeta, ubili so ga med vojno, mama je bila tako primorana otroke vzgajati sama. Stanislav je obiskoval osnovno šolo na Planini pri Ajdovščini, nižjo gimnazijo v Ajdovščini in Železniško industrijsko šolo v Mariboru. Potem se je zaposlil kot ključavničar v domačih podjetjih, najprej na Lipi, po petih letih na Tekstini. Kasneje je ob delu opravil še Srednjo strojno delovodsko šolo in diplomiral na prvi stopnji Ekonomske fakultete. Po diplomi je najprej na Občini Ajdovščina služboval kot načelnik oddelka za obrambo, nato je bil imenovan za predsednika Izvršnega sveta skupščine občine Ajdovščina. Leta 1986 je bil sekretar medobčinskega sveta ZKS za severno Primorsko, od leta 1990 dalje pa načelnik Uprave za notranje zadeve v Novi Gorici. Bil je tudi prvi predsednik Območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo Ajdovščina in Vipava ter aktiven član združenja Sever, za zasluge med osamosvojitvijo je prejel Častni znak svobode RS.

Njegova vedoželjnost ni poznala meja, predvsem pa je bil velik ljubitelj in poznavalec domačih krajev in njihove zgodovine. Raziskoval je tehnično, kulturno in naravno dediščino Ajdovščine in Vipavske doline ter spoznanja združil v dve knjigi: *Hubelj, Ajdovščina, Šturje in sosednji kraji v zgodovinskih zapisih od konca 15. do začetka 17. stoletja* ter *Voda, stopa, mlin*. Uredil pa je zbornik o operacijah in akcijah na celotnem severno-primorskem območju *Njim vsem pripada slava: osamosvojitveno dogajanje Ajdovščina, Idrija, Nova Gorica, Tolmin*.

Pozorno je spremljal in preučeval domače avtorje ter ustvarjalce – poseben pomen je pripisoval Matiji Vertovcu in v spomin nanj ustanovil *Društvo Matije Vertovca* ter bil med pobudniki pohoda *Po Vertovčevih poteh*. Zgodbi o nastanku slovenske himne, ki sloni na Bačarjevih raziskavah povezav med Vertovcem in Prešernom ter se zaključí s skladateljem Premrlom v Vipavski dolini, je naklonjena tudi strokovna javnost. Njegov avtorski podpis najdemo tudi pod songi, ki jih je pisal za lutkovne predstave sestre Ade.

Kot je sam rekel, sta ga v življenju navduševali predvsem dve stvari: »Fosili in stare knjige, to je moj svet.«

Fosile je iskal po celotni Vipavski dolini, v Brdih, Trnovskem gozdu, na Nanosu, Gori in Krasu. Zbrane primerke je natančno prepariral in popisal ter se pri tem posvetoval s strokovnjaki geološkega oddelka Univerze v Ljubljani. V njegovi zbirki, ki šteje več kot 9000 primerkov, so tudi nove vrste, ki so po njem dobile ime, npr. *Bacarella vipavica* in *Phacelophyllia bacari*. Za svoje paleontološko udejstvovanje je leta 2004 prejel Valvasorjevo priznanje za delo na področju muzealstva v Sloveniji.

Svoje bogato znanje je rad delil z drugimi in v ta namen pripravil več razstav – tako o fosilih kot o knjigah. Njegova bogata knjižnica je odraz večletnega iskanja, zbiranja in brskanja po različnih antikvariatih. V njej najdemo dragocene in izjemne knjige, nekatere izmed njih so edini primerek v Sloveniji. Tiste vrednejše je sam še dodatno preučeval, tako da lahko še danes v njih najdemo njegove zapiske in opombe.

Skromen, aktiven in vedno pripravljen pomagati nam je Stanislav Bačar - *Stane*, kot so ga običajno imenovali, zapustil uvid v izjemno bogastvo kulturne, tehnične in naravne dediščine Vipavske doline in Ajdovščine.

Razstava ob 10. obletnici Bačarjeve smrti je, ob vzporedni razstavi izbranih fosilov na ljubljanski Montanistiki, priložnost, da se Vipavska dolina pokloni človeku, ki jo je s sistematičnim, strokovno podprtim delom in raziskavami umestil tudi na nacionalno raven.

Anton Martin Slomšek:

BLAŽE IN NEŽICA V NEDELJSKI ŠOLI (1842)

Slomškova knjiga o dveh osirotelih otrocih, Blažetu in Nežici, je napisana kot priročnik za učitelje nedeljskih šol. V njej so različne didaktične zgodbe in učno gradivo s področja slovnice, zgodovine, naravoslovja, matematike, fizike, itd. Učbenik je bil izdan leta 1842 in je pisan v bohoričici. Bačar je tudi to pomembno delo takratnega časa prepoznal kot dragocenost za današnje dni.

ZGODOVINA RIMA (1513)

Delo rimskega zgodovinarja in vojaka Marcusa Velleiusa Paterculusa je izšlo v dveh delih. Prvi del, ki zajema obdobje od konca trojanske vojne do konca 3. punske vojne v letu 146 p.n.š., je izšel leta 1520, druga knjiga pa opisuje obdobje od bratov Grakh do leta 30 n.š. in je izšla leta 1562. Posebno podrobno je v knjigah opisano obdobje od smrti Gaja Julija Cezarja do Gaja Avgusta Oktavijana.

»Delo je zanimivo predvsem zato, ker je to posvetno-znanstvena knjiga, pisana v času, ko so se izdajala skoraj izključno liturgična in pesniška dela. Verjetno je to ena prvih tiskanih zgodovin Rima.« (Iz osebnih zapiskov Stanislava Bačarja)

Stanislav Bačar je to dragoceno redkost dobil kot darilo ob upokojitvi. V imenu Ministrstva za notranje zadeve in Uprave za notranje zadeve mu jo je 24. marca 1995 izročil minister Andrej Šter.

BUKVAR' SLAVENSKIJ PISMENY (1753)

Glagolica je pisava, ki jo je v 9. stoletju oblikoval Ciril, misijonar grškega rodu, z namenom širjenja krščanstva na Balkanu. Oblika črk se je s časom spreminjala in nastala je nova različica, oglata glagolica. Ta je bila značilna za hrvaške kraje, ponekod je ostala v uporabi do 19., v bogoslužju celo do začetka 20. stoletja. *Bukvar* ali slovar oglate glagolice v lasti Stanislava Bačarja izvira iz leta 1753 in je bil izdan v Rimu.

BIBLIA SACRA VULGATA (1592)

V 5. stoletju je na željo papeža Damaza sveti Hieronim biblijo prevedel v latinski jezik. T.i. *vulgata* je nastala z namenom, da bi imela Cerkev zanesljiv in enoten prevod v latinskem jeziku. Tridentinski koncil jo je šele leta 1546 razglasil za avtentično. V času papeža Klemna VIII. je bila leta 1592 objavljena nova verzija, imenovana tudi siksto-klementinska izdaja. Ta je kar nekaj časa veljala za uradni prevod katoliške cerkve in podlago za vse nadaljnje prevode v domače jezike, med drugimi tudi za slovenski prevod iz leta 1859, ki ga je pripravil Jurij Volc s sodelavci. Izdaja *Biblije* iz leta 1592 obstaja v Sloveniji v samo dveh izvodih: enega hrani Minoritski samostan svetega Petra in Pavla Ptuj, enega pa najdemo v zasebni knjižnici Stanislava Bačarja.

**VINOREJA (1844), KMETIJSKA KEMIJA (1847), SHODNI OGOVORI (1850),
OBČA POVESTNICA (1853),
SPOROČILO SLOVENSKIM VINOREDNIKOM (1850)**

Stanislav Bačar je prepoznal in opozoril na dragocenost in posebnost Vertovčevih del ter na njihovo aktualnost. Bil je tudi ustanovni član in dolgoletni predsednik *Društva Matija Vertovec* ter snovalec pohoda *Po Vertovčevih poteh*. Ni čudno, da je imel kot njegov dober poznavalec v svoji knjižnici vse prve tiskane izdaje njegovih del. Poleg *Vinoreje* med njimi najdemo tudi prvo slovensko knjigo s področja kemije (*Kmetijska kemija*), knjigo pridig *Shodni ogovori*, splošen zgodovinski slovenski oris *Obča povestnica* in *Sporočilo slovenskim vinorednikom sebosno Ipavskim in Primorskim*, v kateri je povzel nasvete iz *Vinoreje*.

[illegible]

Janez Svetokriški:

SACRUM PROMPTUARIUM (5 knjig s pridigami, 1691–1707)

233 pridig Janeza Svetokriškega je zapisanih v petih delih in na 2757 straneh *Svetega priročnika*. V prvem delu, ki je izšel leta 1691 v Benetkah, so nedeljske in praznične pridige od prve nedelje po veliki noči do zadnje nedelje po Sveti Trojici. Drugi del je prav tako izšel v Benetkah leta 1691 – v njem najdemo pridige za posamezne nedelje v letu in za slovesnejše praznike za čas od prve nedelje v adventu do velike noči. Tretji del je izšel pet let kasneje v Ljubljani, v njem so zbrane pridige za praznike svetnikov. V četrtem delu so pridige za različna priložnostna sveta opravila (ob novi maši, pogrebu, v času vojne ...), izšel je leta 1700. Sedem let kasneje pa izide še zadnji, peti del, v katerem so pridige za posamezne nedelje v vsem letu.

Stanislav Bačar je komplet pridig Janeza Svetokriškega razstavil že leta 1987 v samostanu v Vipavskem Križu. Leta 1991, ob 300-letnici izida prve knjige pridig, pa je s pomočjo kriških kapucinov, Goriške knjižnice Franceta Bevka in bibliotekarja Marijana Breclja pripravil še eno posebno razstavo.

Rogerij Ljubljanski:

PALMARIUM EMPYREUM (1731)

Rogerij Ljubljanski je bil kapucin in poleg Janeza Svetokriškega eden najbolj znanih slovenskih baročnih pridigarjev. Živel in deloval je med leti 1667 in 1728. Izdal je dve knjigi znamenitih pridig z naslovom *Palmarium empyreum, seu Conciones CXXVI. de sanctis totius anni*. V prvem zvezku je 57 pridig, v drugem pa 69. Posvečene so praznikom svetnikov.

Gerbec, Marko:

INTRICATUM EXTRICATUM MEDICUM (1692)

Humanist, zdravnik in strokovni pisec Marko Gerbec je bil začetnik medicinskega zdravstvenega raziskovanja v Sloveniji. Kot zdravnik je deloval v samostanih v Stični in Bistri. Bil je tudi soustanovitelj *Academie operosorum Labacensium* in nekaj časa njen predsednik. Zagovarjal je idejo o vplivih okolja na nastanek bolezni. Njegovo delo, *Intricatum Extricatum Medicum* (Zdravniški zapleti in razpleti, op. a.), ki ga najdemo tudi v zasebni knjižnici Stanislava Bačarja, je izšlo leta 1691 in predstavlja prvo medicinsko knjigo, ki jo je napisal slovenski avtor.

Anton Tomaž Linhart:

VERSUCH EINER GESCHICHTE VON KRAIN UND DER ÜBRIGEN SÜDLICHEN SLAVEN OESTERREICHS / POSKUS ZGODOVINE KRANJSKE IN DRUGIH DEŽEL JUŽNIH SLOVANOV AVSTRIJE (1788–1791)

Linhartovo delo velja za prvo znanstveno-kritično obravnavo slovenske zgodovine. V njem se o Slovencih prvič piše kot o narodnostni celoti. Knjiga je izšla v dveh delih: prvi opisuje praslovansko dobo, izšel je leta 1788 v Linhartovi samozaložbi in predstavlja veliko redkost. Stanislav Bačar ga je pridobil leta 1990. Drugi del pa vsebuje podatke o preseljevanju in naselitvi ljudstev ter o kasnejšem političnem razvoju starih Slovencev. Ta je izšel leta 1791.

Schönleben, Janez Ludvik:

HORAE SUBSECIVAE DOMINICALES / NEDELJSKE URICE (1676)

Schönleben je bil zgodovinar, genealog, polihistor, predvsem pa odličen pridigar in govornik. *Nedeljske pridige* ali *Sveta razprava* so pisane v latinskem jeziku in so njegova zadnja knjiga pridig, ki so izšle leta 1676. Tu se nahajajo njegovi akademski in sinodalni govori ter govori, ki jih je opravil kot stolni dekan. V knjigi je tudi eden redkih portretov avtorja.

Herberstein, Žiga:

RERUM MOSCOUITICARUM COMMENTARIJ / MOSKOVSKI ZAPISKI (1556)

Žiga Herberstein se je rodil v Vipavi leta 1486. Sodil je med pomembne osebnosti svojega časa, opravljal je delo diplomata in pogajalca. Med drugim je tudi večkrat posredoval v Moskvi med poljskim kraljem Sigismundom I. in moskovskim velikim knezom Vasilijem III. Po vrnitvi je napisal delo *Moskovski zapiski*, v katerem je obravnaval moskovsko državo 16. stoletja z geografskega, zgodovinskega in etnološkega vidika. Delo je bilo redek in osnovni vir podatkov o Moskovski veliki kneževini za Evropejce tistega časa.

PRATIKE

Stanislav Bačar je kot bibilofil v svojo zbirko vključil tudi pratike, majhne ilustrirane knjige s koledarjem za določeno leto, navedbo luninih men, vremenske napovedi, praznikov, pregovorov ter obilico kmetijskih in zdravstvenih nasvetov. Pratike so bile v preteklosti nepogrešljivo branje in niso manjkale v nobeni hiši. Brali so jih moški in ženske, vsak je v njih našel nekaj zase. Poznamo različne pratike: družinsko, gasilsko, stoletno ... Prva pratika na Slovenskem je izšla leta 1726, to je bila *Nova kranjska pratika*, najbolj znana pratikarja pri nas pa sta bila Marko Pohlin in Valentin Vodnik.

PRVOTISKI SLOVENSКИH AVTORJEV

Kot navdušen bibliofil je imel Stanislav Bačar v lasti tudi veliko število prvih izdaj del različnih slovenskih avtorjev, ob Matiji Vertovcu in Janezu Svetokriškem tudi več kot 40 leposlovnih prvotiskov. V izboru je le nekaj posebnih. Posebno dragoceni in vrednejši se tisti izvodi, v katerih je avtorjev podpis ali rokopis.

Prva izdaja Gregorčičevih *Poezij*, ki so izšle v petih knjigah, od leta 1882 do 1908. *Vedomec* Franceta Bevka, pri katerem so dobro vidne opombe, ki jih je kasneje vnesel avtor sam. Po Bačarjevih zapiskih je Bevk izdajo Vedomca popravljaj za izdajo svojih zbranih del. Ta izjemen primerek je Stanislav Bačar pridobil iz zbirke dr. Antona Slodnjaka 8. oktobra 1992 v Trubarjevem antikvariatu v Ljubljani.

Pastirčki Franceta Bevka, v katerih je Bevkov lastnoročni podpis.

Tonček, vsem znano delo Franceta Bevka iz leta 1948, ki opisuje življenje Slovencev pod fašistično oblastjo in dečkovo doživljanje tega časa.

Poezije Franceta Prešerna: prva izdaja iz leta 1847, kasneje so bile Poezije ponatisnjene še več kot stokrat.

Ciciban Otona Župančiča: 1. izdaja iz leta 1915, brezčasna knjiga pesmi za otroke.

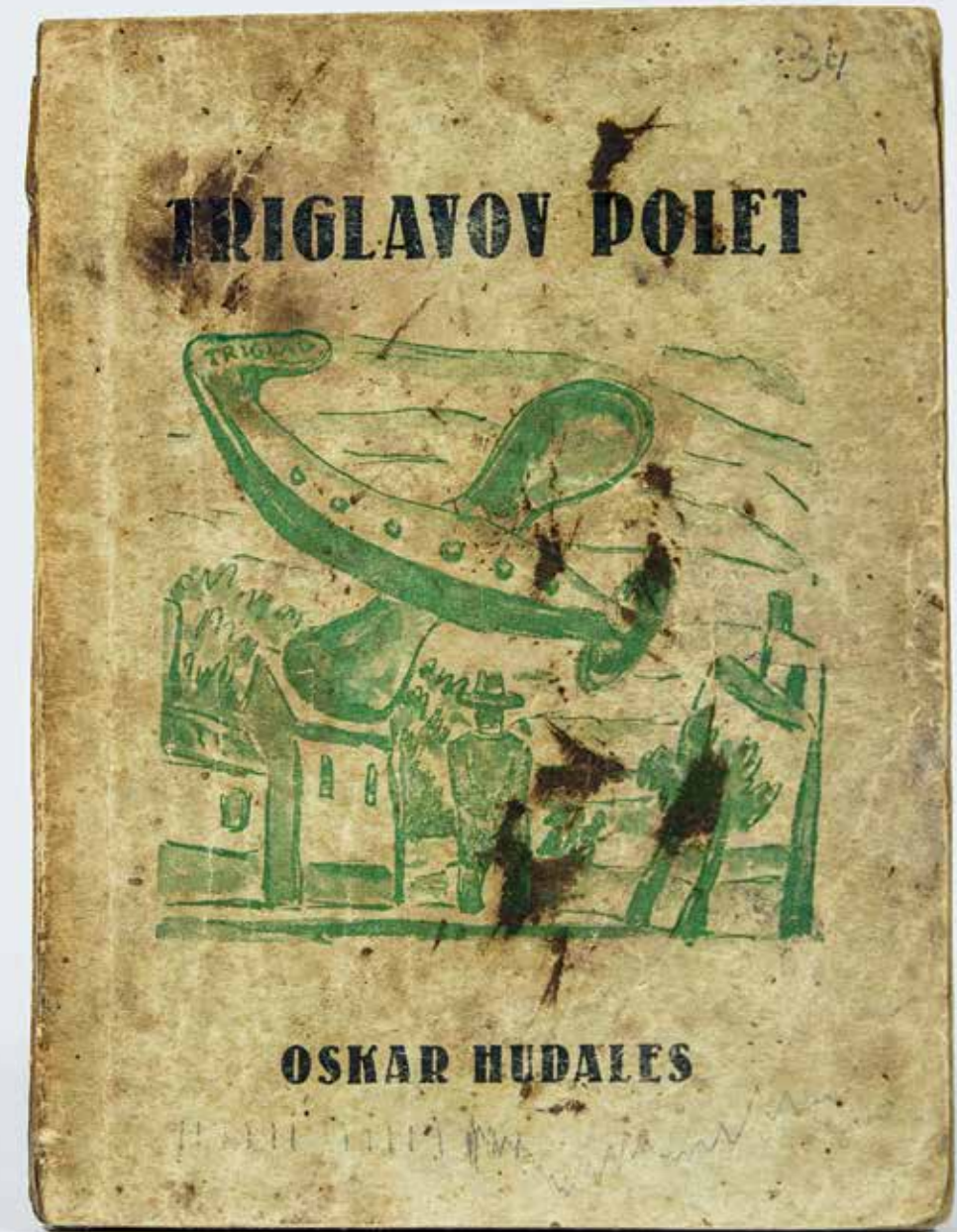
Pesme Valentina Vodnika iz leta 1840, gre za prvo izdajo, čeprav je bila pesniška zbirka izdana po Vodnikovi smrti.

Oskar Hudales:
TRIGLAVOV POLET (1947)

Za Stanislava Bačarja je bila to ena izmed najbolj dragocenih knjig, saj jo je dobil za nagrado v 3. razredu osnovne šole na Planini leta 1947. V posvetilu je podpisana šolska upraviteljica Vera Hočevar. *Triglavov polet* je mladinsko delo o dveh dečkih, ki se skrivaj pritihotapita na letalo dveh svetovnih popotnikov in kasneje z njima potujeta po svetu.

»Nedopovedljivo sem bil knjige vesel. Prvič zato, ker je bila to nagrada, čeprav sem bil v šoli kar nagajiv, drugič pa zato, ker mi je branje knjige odprlo nova, široka svetovna obzorja. Kar sanjal sem o potovanju – letu z letalom po svetu. Knjigo hranim še danes.« (Iz osebnih zapiskov Stanislava Bačarja)

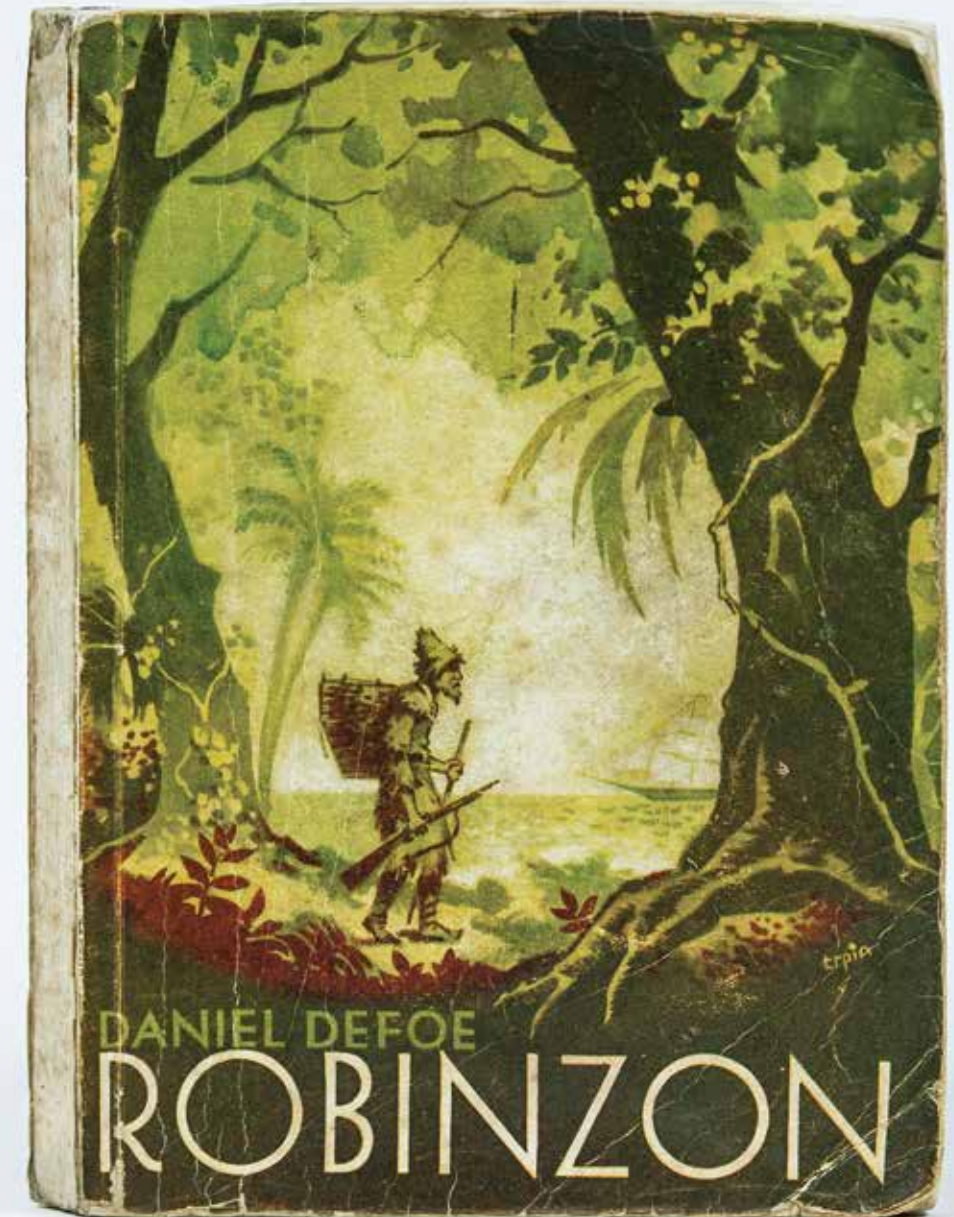

Daniel Defoe:
ROBINZON (1946)

Prva knjiga, ki si jo je Stanislav Bačar kupil, je bil Defoejev *Robinzon*. Po njegovih zapisih je bilo to v Cerknem leta 1946, kjer je bil v koloniji. Kasneje je kot pravi bibliofil uspel zbrati še 13 drugih izdaj tega istega dela, kar priča, da je imelo zanj poseben pomen.

»Poletje 1947

Kolonija v Cerknem. Ogled partizanske bolnice – tisto, kar se je smelo tedaj videti, pohod na Porezen, potepanje po prelepih krajih Cerkljanskega. In! V Cerknem malo naprej od velike stavbe, kjer smo prebivali, je ob mostičku čez hudournik stala knjigarna. V knjigarni pa je bila na zalogi – na prodaj, tudi knjiga Robinzon. Mama mi je doma dala nekaj jugolir, da si bom kupil bonbone. Za knjigo je bilo premalo, pa je nekaj primaknil vzgojitelj in knjiga je bila moja. Kakšno veselje. Tudi to knjigo hranim še danes.« (Iz osebnih zapiskov Stanislava Bačarja)

SODOBNI DOMOZNANSKI AVTORJI

Veno Pilon: NA ROBU

Danilo Lokar: TIMOVE IGRE

Danilo Lokar: CANKARJU NA ROB

V zasebni knjižnici Stanislava Bačarja najdemo tudi veliko število sodobnih del. Ljubitelj in poznavalec Ajdovščine in Vipavske doline je v svoji zbirki dodelil mesto tudi delom domačih avtorjev – Vena Pilon ali Danila Lokarja ter na ta način prispeval k ohranjanju naše kulturne dediščine. Obe Lokarjevi deli sta tudi lastnoročno podpisani s strani avtorja in imata s tem še večjo vrednost.

AVTORSKA DELA STANISLAVA BAČARJA

Hubelj, Ajdovščina, Šturje in sosednji kraji v zgodovinskih zapiskih od konca 15. do začetka 17. stoletja (2007)

Na izid te knjige se je Stanislav Bačar dolgo pripravljaj. Sam je pregledal vse zgodovinske dokumente in opravil opise Ajdovščine ter okoliških krajev. V knjigi je lepo predstavil pomen in vpliv Hublja na lokalni gospodarski razvoj – njegova pogonska vodna sila je prispevala k razvoju mlinarstva in žagarstva v 15. stoletju ter fužinarstva stoletje kasneje. O slednji temi je v knjigi tudi največ govora.

Njim vsem pripada slava: osamosvojitveno dogajanje Ajdovščina, Idrija, Nova Gorica, Tolmin: zbornik 1991 (2009)

V zajetni knjigi, ki priča o 10-dnevnem obdobju vojne za Slovenijo, so prispevki različnih ljudi, društev in združenj, ki so bili neposredno vpleteni vanjo. Podrobno so opisane vse operacije in akcije, ki so bile izvedene na celotnem severno-primorskem območju: od Bovškega do Krasa. Stanislav Bačar je bil glavni urednik zbornika. Za svoje izjemne zasluge pri obrambi svobode in uveljavljanju suverenosti Slovenije med osamosvojitvijo je leta 1992 prejel častni znak svobode RS.

Voda, stopa, mlin (2013)

V knjigi *Voda, stopa, mlin* se je Bačar lotil raziskovanja mlinarske preteklosti na območju občine Ajdovščina. V knjigi opisuje mline na različnih rekah in potokih na območju naše občine, nekateri mlini so podrobno opisani, drugi so le omenjeni. Knjiga je opremljena z bogatim slikovnim in drugim dokumentarnim gradivom ter viri, od koder je avtor črpal informacije. Goriški muzej pa je besedilu dodal še zanimiv zemljevid, na katerem so označeni vsi doslej znani mlini na območju naše občine.

EKSLIBRIS

Ekslibris je navadno umetniško zasnovana grafika, s katero lastnik označuje svoje knjige. Največkrat je natisnjen na majhen papir in nalepljen na prvo stran v knjigi.

Tudi Stanislav Bačar je imel svoj ekslibris. Na njem so grafično izpostavljena štiri področja, ki so ga posebno zaznamovala in mu veliko pomenila: knjige, ki jih je zbiral že od otroštva dalje; nalivno pero kot znak pisanja, najsi bo člankov in razprav za strokovne časopise ali pesmi in knjig o domačih krajih; ključ ponazarja njegov osnovni poklic – poklic ključavničarja, pri katerem se je naučil trdega dela in samostojnosti; in fosili, ki jih je vneto in dolgo zbiral ter postavil obsežno ter bogato zbirko. Po njem sta bila dva fosila tudi poimenovana.

Stanislavu Bačarju je ekslibris narisala domačinka Silva Karim.

Lavričeva knjižnica
Ajdovščina

Pilonova galerija Ajdovščina
STANISLAV BAČAR (1938–2012)
Iskalec biserov med knjigami

Priložnostna razstava
starih in redkih tiskov
iz knjižnice Stanislava Bačarja.

5. 5.– 5. 6. 2022

Zgibanko izdala
Pilonova galerija Ajdovščina

Besedila
Marija Bajc, Franka Koren, Artur Lipovž

Oblikovanje in fotografije
Primož Breclj

Tisk
GK Grafika d.o.o.

Naklada
500

Razstavo sta pripravili
Pilonova galerija Ajdovščina in
Lavričeva knjižnica Ajdovščina.

